

SIPOS JÓZSEF

Az 1917-es oroszországi forradalmak hatása a Gazdapártra

Az eddigi történetírás elsősorban az 1917-es két oroszországi forradalom, azon belül is az októberi forradalom hatásának tulajdonította a magyar munkásmozgalom 1918-as fellendülését és a Magyarországi Szociáldemokrata Párt (a továbbiakban: MSZDP) megerősödését. E forradalmak magyarországi parasztpártokra gyakorolt hatásaival azonban senki sem foglalkozott.¹

Ha azt kívánjuk elemezni vagy akár csak bemutatni, hogy milyen hatással voltak az 1917-es oroszországi forradalmak három magyarországi parasztpártra, számot kell vetni egy alapvető kutatási nehézséggel: a témához – legalábbis jelenlegi ismereteink szerint – nem található levéltári források, így megközelítését más korpusz, jelen esetben a *politikai hetilapok* új forrásként történő bevonásával kellett elvégeznünk.

A *Magyar Lobogó* a Szabó István (később Nagyatádi) által 1909-ben alakított 48-as Függetlenségi Országos Gazdapárt (a továbbiakban: Gazdapárt) és a Magyarországi Kisbirtokos Szövetség hetilapja volt. E párt és szövetség elsősorban az öntudatosodó kis- és középparaszttok érdekeit védte. Liberális és agrárdemokrata nézeteket képviseltek. A lap főmunkatársa Szabó István országgyűlési képviselő volt, ő maga is gyakran írt a lapban. A Gazdapártnak 1917–1918-ban négy képviselője volt a magyar parlament alsóházában.

A *Szabad Szó* a 48-as Szociáldemokrata Párt hetilapja volt. E pártot az MSZDP vezetésével és parasztpolitikájával elégedetlen agrárszocialisták alakították 1902-ben. Vezetőjük Mezőfi Vilmos, aki 1905–1910 között a Mindszenti választókerület képviselője volt. A párt az I. világháború alatt is elsősorban a szegényparaszttok érdekeit képviselte. 1917–1918-ban a Szabad Szó fejlécén már azt olvashatjuk: az „*Országos Népszövetség politikai pártjának lapja*”.

A *Barázda* című hetilapot 1917 májusában indította a Magyar Gazdaszövetség (a továbbiakban: Gazdaszövetség). E lap elsősorban a földbirtokosok és a gazdagparaszttok érdekeit képviselte. Feladatának a szegény- és kisparasztság szervezése és újkonzervatív-agrárius ideológiai befolyásolása mellett a terjedő szocialista és bolsevik eszmék mérséklését tekintette.

A fenti hetilapok tudósításai, hírei és kommentárjai elsősorban e pártok vezetőinek és képviselőinek, illetve újságíróinak a véleményét tükrözték. Ezért elemzésünk a politikusi nyilatkozatok mellett politikai valóságértelmezéseknek tekinti az e lapok témákkal

¹ Hajdu Tibor: *Az 1918-as magyarországi polgári demokratikus forradalom*. Budapest, 1968. 22–24.; Romsics Ignác: *A parasztság és a forradalmak kora*. Valóság, 42. évf. (1989) 4. sz. 14–27.; Sipos József: *A Magyar Gazdaszövetség és a Függetlenségi és 48-as Országos Gazdapárt története 1918-ig*. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Historica 9. Szeged, 2006. 67–81.; Hajdu Tibor – Pollman Ferenc: *A régi Magyarország utolsó háborúja*. Budapest, 2014. 296.; Hajdu Tibor: *1917 – az orosz forradalom két arca*. Korunk, 28. évf. (2017) 1. sz. 3–12.

foglalkozó cikkeit. Ezek a hetilapok nem csupán megjelenési felületet biztosítottak a vitáknak, hanem értelmező részesei, alakítói is voltak az oroszországi forradalmakról a parasztság egyes rétegeiben kialakuló *valóságértelmezéseknek*.

Mindezek a vélemények és eszmék – mint látni fogjuk – hatást gyakoroltak a parasztság említett rétegeinek gondolkodására. Ezért feltételezzük, hogy az 1917-es oroszországi forradalmakról a sajtótermékekben olvasható írások befolyásolták a paraszti rétegek véleményét, az így felhalmozódott ideologikus ismeretanyag pedig alakítója lehetett a hetilapokat olvasó paraszti rétegek osztályérzetének. Ezért ezek a valóságértelmezések lényegesen alakíthatták a parasztság 1917-es oroszországi, később az 1918–1919-es magyarországi forradalmakhoz való viszonyát. Az igen kiterjedt, jelenleg is feldolgozás alatt álló anyagból terjedelmi okokból tanulmányunk csak a Gazdapárt hetilapjának, a *Magyar Lobogónak* az 1917-es oroszországi forradalmakról szóló legfontosabb cikkeinek elemzésére és bemutatására vállalkozik.

A Gazdapárt aktivizálódása

A Gazdapárt már 1916 tavaszán megkezdte a parasztság intenzívebb szervezését. E munkát a párt titkára, Domián Gyula irányította. Radits József *Tömörüljünk, egyesüljünk, szervezkedjünk!* című cikkében már akkor javasolta, hogy „Minden faluban, minden városban, minden járásban, minden megyében szerveznünk kell a kisgazdák egyesületét, amelyek szerves összefüggésben kell hogy legyenek egymással. Ha összefogunk, nincs hatalom, mely megtörjön bennünket.” A parasztságot a nemzet gerincének tekintette. Azt állította, hogy „Vége van a könyörgés idejének! [...] Mi nem izgatunk osztályok és pártok ellen, csak magunk alkotunk osztályt és pártot. [...] Még érezzük a kizsákmányolás irtózatot fojtogatását torkunkon: látjuk a társadalmi igazságtalanságokat.”²

A hetilap március idusára írt vezércikke úgy értékeli a parasztság helyzetét, hogy még mindig „a nagybirtok és a nagytőke jobbjai”. Az országgyűlés többsége is „elsősorban a nagybirtok szolgálatában áll”, egy másik része pedig a „nagytőke érdekeit szolgálja”. Úgy látták, azért nem tudják hatékonyabban védeni a parasztság érdekeit, mert az „ügynevezett osztályérdekek összeütközése esetén nincs elég erős képviselőtünk a törvényhozásban”.³

Ezek alapján a Gazdapárt már az oroszországi forradalmak előtt nagybirtok- és nagytőke ellenes volt. A társadalmat marxista fogalmak alapján osztályokra és rétegekre, illetve csoportokra osztották, a gazdasági-társadalmi és politikai ellentéteket pedig osztályellentétekkel magyarázták. E parasztpárt tehát már ekkor is antikapitalistább volt, mint ahogy azt az 1970-es évek szakirodalma állította.⁴

A februári forradalom

Az 1917-es februári (a Gergely naptár szerint: március 12.) oroszországi eseményekről részletes ismertetés jelent meg a Magyar Lobogó március 25-i számában *Az orosz forradalom* címmel. Értékelésük szerint a „forradalom Oroszországban igen komoly. Ezt bizonyítja a cár és fia lemondása-lemondatása.” Úgy vélték, a nép nemcsak az éhezés miatt lázadt fel, hanem a „kormány és a háború miatti elkeseredés is okozója volt a forradalomnak”. Ezért hazugságnak tekintették az angolok akkori híresztelését, hogy az „oros forradalom a háború folytatását kívánja”.

² Radits József: *Tömörüljünk, egyesüljünk, szervezkedjünk!* Magyar Lobogó, 1916. március. 12. 2.

³ [Sz.N.] *Magyar Lobogó*, 1916. március 19. 1.

⁴ Király István: *Nagyatádi Szabó István útja a képviselői mandátumtól az őszirózsás forradalom miniszteri székéig. II. rész.* Agrártörténeti Szemle, 14. évf. (1972) 1-2. sz. 173–193.

„Éhség miatt támadhat forradalom, mert az éhes gyomornak nem lehet parancsolni, de egy nemzet, amely már két és fél éve harcban áll, és a háború miatt éheznek, s a háborúban millió számban vesznek el fiai, soha nem vehető arra, hogy csak azért csináljon forradalmat, hogy vezetőit rákényszerítse a háború további folytatására. Inkább a háború megszüntetése érdekében lázad fel a nép” – írták.

Ugyanakkor arról is tudósítanak, hogy az új orosz kormány tagjainak többsége még híve a háború folytatásának. Ilyennek tartották Miljukovot, az új kormány külügyminiszterét, de tudták, az Ideiglenes Kormányban vannak békét akarók is. „Ezek a békebarátok támaszkodnak a népre, ezek képviselik valóban a nép óhaját. Hogy melyik lesz az erősebb, az teljesen a nép és a katonaság öntudatra ébredésétől függ. Úgy a nép, mint a katonaság a békét óhajtja” – folytatták írásukat.

Elismerték, hogy a pétervári munkásság főszerepet játszott a forradalom megindításában. A munkások kiáltványban kérték a katonákat, ne használják ellenük fegyverüket, mert ők az éhező népek kenyere akarnak, és a háború megszüntetését követelik. Csak így történhetett, hogy a pétervári „30.000 főből álló katonai helyőrség csatlakozott a forradalomhoz”.⁵

A cikk azt állította, hogy „Forradalmat bizonyos viszonyok között lehet csinálni. Az orosz viszonyok is alkalmasak voltak a forradalom szítására. De az is bizonyos, hogy a forradalmat, ha egyszer teljes erőből megindul, nem lehet ám sem megállítani, sem pedig korlátok közé szorítani, de még irányítani sem lehet.”

Befejezésül a cikk írója (aki valószínűleg Szabó István volt) megállapította, hogy „mi az orosz forradalmat nyugodt várakozással szemlélhetjük”, mert az „eddiginél rosszabbat nem hozhat, hanem csak javíthatja a béke felé vezető utakat”. Úgy értékelték, hogy a forradalom további fejlődésében a „fegyverben álló katonaságnak és az otthon éhező népeknek lesz döntő szava”.⁶

A Gazdapárt hetilapja tehát már 1917. március 25-én bemutatta a februári orosz forradalmat, és arról szimpátiával írt. Ez az elemzés hasonló lehetett az MSZDP és a polgári radikálisok, illetve más progresszív erők orosz forradalomról kialakított véleményéhez. A kérdés tisztázása azonban további elemzéseket és kutatásokat igényel. Tónusaiban annyit megállapíthatunk, hogy a Gazdapárt vezetőire hatással volt a februári orosz forradalom. Ezt követően – mint látni fogjuk – az addigiaknál sokkal következetesebben kiálltak a béke megteremtéséért, a földreformért és az általános, titkos választójogért. Ezt csak növelte a magyar munkásság fokozódó aktivitása, különösen a május elsejei fegyverkezés és impozáns tüntetés.⁷

A *Magyar Lobogó* az oroszországi eseményeket követően egyre kritikusabb hangnemben ismertette a hazai belpolitikai viszonyokat is. Többek között ez olvasható a május 13-án megjelent *Grófok parlamentje* című vezércikkben: „Valamennyi nagyobb politikai pártnak egy-egy gróf van az élén. [...] Ezeknek döntő befolyásuk van pártjukra, anélkül, hogy ismernek [...] a nemzet egyes rétegeinek, osztályainak viszonyát.”⁸

E hetilap május közepén az egyre ércesedő magyar állapotok ismertetése mellett az orosz belpolitikai erőviszonyok változásáról is tájékoztatta olvasótáborát. Ezt Miljukov külügyi-

⁵ Az 1917. március 8-án kezdődött tüntetések elleni katonai fellépéseket 12-én az ezredek egymás után tagadták meg. 14-én pedig a pétervári szovjet kiadta 1. számú parancsát a katonákhoz, amelyben katonatanácsok alakítására szólította fel őket.

⁶ [(Nagyatádi) Szabó István?]: *Az orosz forradalom*. Magyar Lobogó, 1917. március 25. 1–2.

⁷ Sipos József: *A pártok és a földreform 1918–1919-ben*. Budapest, 2009. 33.

⁸ [Sz.N.]: *Grófok parlamentje*. Magyar Lobogó, 1917. május 13. 1.

niszter április elején az antant hatalmakhoz küldött jegyzékének nyilvánosságra kerülését követő orosz helyzet bemutatásával illusztrálták. A jegyzék ugyanis a háború folytatásáról tájékoztatta az antant hatalmakat. Azonban a Munkások és Katonák Tanácsa tiltakozott Miljukov jegyzéke ellen. A Tanács álláspontját ismertetve a cikk hangsúlyozta, hogy az orosz forradalom „célja nem a háború, hanem az általános béke létrehozása. Úgy, hogy Oroszország lemond a területhódításokról, amelyek más államok rovására mennének.”

E követeléseket az Ideiglenes Kormány elfogadta, majd újabb jegyzékében foglalta össze: „...a szabad Oroszországnak nem célja a más népek fölött való uralom, sem idegen népek nemzeti javainak meghódítása, sem idegen területek elfoglalása, hanem a nemzetek szabad fejlődése alapján felépülő tartós béke megerősítése.” Ugyanakkor a jegyzék azt is hangsúlyozta, hogy az orosz nép „szétzúzta azokat a bilincseket, amelyek a lengyel nemzetet fogva tartották, de nem fogja tűrni, hogy hazája megalázza és élet-erejében aláássa kerüljön ki a nagy harcból”. Ehhez a *Magyar Lobogó* elégedetten hozzátette: „Most már a nép akarata folytán a Munkás- és Katonatanács Bizottsága vette át az államügyek intézését az ideiglenes kormánytól.” Emellett azt is megírták, az orosz nép általános és titkos választásokat követel.⁹

A Gazdapárt hetilapja még az 1917. április–májusi oroszországi forradalmi hullámot is szimpátiával fogadta, és tájékoztatta róla olvasóit. Pedig ez már az úgynevezett kettős hatalom időszaka volt. Újból megállapították, hogy „egy megindított forradalmat kormányozni vagy bármikor megállítani nem lehet. Különösen oly nagy birodalomban, mint Oroszország és ahol oly sokféle leigázott nemzet van, mint Oroszország területén, mely nemzetek alig várják, hogy régi elnyomott helyzetükből felszabadulva önállóságukhoz jussanak.”¹⁰

A *Magyar Lobogó* az oroszországi forradalom legfontosabb eseményeiről áprilist követően is tájékoztatta az olvasóit. Például az Ideiglenes Kormány szeptemberi nyilatkozatát Kornyilov tábornok lázadásának leveréséről, amit az orosz kormányzatra nézve úgy értékelték, hogy „Oroszország politikai kormányzási formája a köztársaság”. Röviden ismertették a kormányzat jellegét is. Kiemelték, hogy a hatalmat öt miniszterre bízta, akiknek feladatuk az állam rendjének helyreállítása és a hadsereg harcképességének visszaszerzése. A hetilap e fontos esemény előzményét is ismertette, a szeptember 17-i *stockholmi nyilatkozat* közzélével. Ebből kiderült, hogy a helsingforszi munkás- és katonatanács a finn kerületi bizottsággal, a keleti tengeri flotta központi bizottságával és a paraszttanáccsal közösen tartott gyűlésen „Kornyilovot csapataival együtt ellenforradalmár árulónak nyilvánította”, majd követelték, hogy az összes hatalmat a „forradalmi demokráciának adják át, a polgári újságokat tiltsák be, minden rendeletet és parancsot csak a forradalmi bizottság jóváhagyásával küldhessenek el”.¹¹ Íme, egy olyan eset, amikor e hetilap a gyakran emlegetett Munkás- és Katonatanácsok mellett a Paraszttanácsot is megemlíttette.

A *Magyar Lobogó* következő heti száma már arról tájékoztatta az olvasóit, hogy a pétervári Munkás- és Katonatanács tagjai között egy szeptember 13-i „maximalista határozat” elfogadása miatt kiéleződtek az ellentétek. Hangsúlyozták, hogy a bolsevikok azok, akik „feltétlenül szükségesnek tartják, hogy a háborúnak véget vessenek”. Ezért szocialista kormányt és azonnali fegyverszünetet követelnek. A másik irányzat szélsőségeinek véleménye szerint a katona- és munkástanácsok „az országot kaotikus állapotba vitték”, és ezzel veszélyeztetik „Oroszország nagyhatalmi állását”.¹²

⁹ *Magyar Lobogó*, 1917. május 13. 2.

¹⁰ *Magyar Lobogó*, 1917. május 13. 2.

¹¹ *Magyar Lobogó*, 1917. október 23. 6.

¹² *Magyar Lobogó*, 1917. október 30. 5.

Az októberi forradalom

A hetilap 1917. november 18-i számának *Oroszországi helyzet* című cikke ismertette az oroszországi „októberi” fejleményeket: „Oroszországban gyorsan követik egymást a meglepetésszerű forradalmi események. A cári uralom megdöntése után a helyébe lépett a Miljukov-féle forradalmi kormány. Ezt megbuktatta Kerenszkij. Az ő kormányát pedig november 7-én a munkás- és katona-forradalom. Ekkor lett Lenin a miniszterelnök.” A kormányváltásokat a cikk azzal magyarázta, hogy „ezek a forradalmi kormányok letértek arról az útról, amelyen indultak: figyelmen kívül hagyták a nép akaratát, mely őket a hatalomba juttatta, odaadták magukat az antant eszközeivé”. (E mondat is hasonlít Szabó István stílusára!) A cikk elismerte, hogy „a Lenin kormánynak [...] becsületes, komoly törekvése volt a békekötés”, mert elhatározta, hogy az összes hadviselő félhez felszólítást intéz háromhavi fegyverszünet megkötésére és a béketárgyalások azonnali megkezdésére. Sőt kijelentette, ha az antant szövetségesek nem lennének hajlandók e javaslatukat elfogadni, akkor „Oroszország különbékét kötne a központi hatalmakkal”. Összességében megállapíthatjuk, hogy – legalábbis az általa ismert célokat tekintve – e hetilap (és így áttételesen a Gazdapárt vezetősége) továbbra is szimpatizált Lenin kormányával.¹³

Mint fentebb olvashattuk, a békéről szóló dekrétumról gyakran írt a *Magyar Lobogó*. A földről szóló dekrétumról már jóval kevesebb szó esik. Felmerül a kérdés, hogy miért. A földkérdést illetően csak az 1918. március 24-i számban találtunk egy *A forradalmi Oroszország agrárpolitikájáról* című rövid cikket, s ez sem a Gazdapárt vezetőinek a véleményét tartalmazta, hanem Bernát István, a Gazdaszövetség igazgatója által március 12-én az OMGE közgazdasági szakosztályának ülésén tartott előadás rövid összegzését. Bernát előadásában kiemelte, hogy a bolsevikok uralomra jutásukat követően egy nappal, tehát 1917. november 8-án már aláírták a földről szóló dekrétumot, amely megszüntette a földbirtok magántulajdonát. Az erdőket és vizeket állami tulajdonba vették, a kisebb gazdaságokat a községeknek adták át. A volt tulajdonosoknak az állam megélhetési járadékot ígért. Bernát a dekrétum elemzését követően ezt az agrárpolitikát a „legreakciósabb vállalkozásnak” minősítette. Véleménye szerint ugyanis a mezőgazdaság fejlődése mindenütt úgy történt, hogy a „közös birtokból az egyén tulajdona fejlődött ki”. Így „Leninék politikájának nem lehet más eredménye, mint a pusztulás, romlás és az éhínségnek” a kiterjedése. Vele szemben a *Magyar Lobogó* úgy kommentálta a földről szóló dekrétumot, hogy a „földbirtok azoké lett, akik azt megművelik”. Ezzel is érzékeltették, hogy nem értenek egyet az előadóval.¹⁴

1918 nyarán a Gazdapárt hetilapjában már megjelent a kritika is a bolsevizmussal, pontosabban annak a magyarországi munkásmozgalomra gyakorolt hatásával szemben. A *Magyar Lobogó* július 14-i vezércikkében már a júliusi *politikai sztrájk* követeléseit elemezte: „Felháborító és túrhetetlen volna, hogy a jelenlegi osztályhatalom helyett, [...] egy másik osztályuralom, a nemzetközi szocialista munkásság uralma nőne a fejünkre.” Ennek „rejtett törekvéseivel még tisztában nem vagyunk, de amint azt az orosz példa mutatja, teljesen államfelforgató és beláthatatlan következményeket rejtő” irányzatról van szó. „Nép képviselőház, nem pedig osztályuralom kell nekünk” – írták. Ezt az általánosítást így magyarázták: „Nagyon helyeseljünk és értjük, ha a munkásság a rendelkezésére álló legális fegyverekkel küzd a saját anyagi helyzete jobbá tételéért, politikai jogaiért: azonban a rendelkező teljes hatalom nem egy osztály, sem nem egypár osztály, hanem a nemzet összes rétegeinek közös tulajdona

¹³ [(Nagyatádi) Szabó István?]: *Oroszországi helyzet*. Magyar Lobogó, 1917. november 18. 5.

¹⁴ *Magyar Lobogó*, 1918. március 26. 6. Vö. Bernát István: *A forradalmi Oroszország agrárpolitikája*. Magyar Gazdák Szemléje, 24. évf. 1918. március–április, 67–76.

kell, hogy legyen, ezt akarjuk. Ha tehát a szervezett munkásság csak a saját hatalmát akarja uralomra juttatni, akkor ebben a küzdelemben szemben találja magát a józanul gondolkodó egész magyar néppel.” Javasolták, hogy a „szervezett munkásság ne engedje magát felhasználni faltörő kosnak, semmiféle más politikai párt szolgálatában”.

A Gazdapárt tehát – amely addig egyetértett az oroszországi forradalmakkal, azok legfőbb törekvéseivel – most, a magyarországi munkásmozgalom radikalizálódását látva helytelenítette annak proletárdiktatúrát követelő irányzatát. Azt elfogadhatatlannak tartották, csakúgy, mint az „egypár osztály” diktatúráját, vagyis a munkás–paraszt diktatúrát. Azzal szemben „Nép képviselőház” felállítását követelték, amelyben a hatalom a „nemzet összes rétegeinek közös tulajdona” lenne, azaz a polgári demokrácián túlmutató, sajátos népi–paraszti demokráciát. Ez a demokratikus parasztpártnak érdekében is állt, mert az általános és titkos választójog alapján a parasztság vált volna a legnagyobb létszámú választói tömbbé, s ők küldhették volna a legtöbb képviselőt a népképviselői parlamentbe.

Szembetűnő, hogy a parasztpárt vezetői nem foglalkoztak érdemben az eszer párt tevékenységével. Pedig tudjuk, hogy 1917 nyarán ők voltak a legnagyobb tömegpárt, „hozzávetőleg félmillió taggal”.¹⁵ Ugyanakkor megírták, hogy az orosz szociálforradalmárok meggyilkolták gróf Mirbach német nagykövetet, július 7-én hajnalban pedig fegyveres lázadást kezdeményeztek Moszkvában. Ezt azonban a bolsevik katonaság leverte, és a városban üléselő szociálforradalmár kongresszus vezetőit is letartóztatták.¹⁶ E híreket azonban nem kommentálták.

A szociálforradalmár vezetők letartóztatása miatt augusztus végén két nő merényletet követett el Lenin ellen, és életveszélyesen megsebesítették. Erről a *Magyar Lobogó* szeptember 8-án tudósította az olvasóit. Megírták: Lenin az „orosz-szovjet köztársaság elnöke” és a bolsevikok vezére. Érdemének tartották, hogy az oroszok megkötötték velünk a breszt-litovszki békét. Ugyanakkor úgy látták, hogy Lenin és Trockij eszméi a legszélsőségesebbek. A hetilap szerint elveik gyakorlati megvalósítása miatt tört ki a polgárháború. Látták, hogy az ellenforradalmárokat az antant nem azért segíti, mert rendet akar az országban. Éppen fordítva: az oroszokat újra háborúba akarják keverni a központi hatalmakkal. Míg Lenin él, és tartani bírja a hatalmat – írták –, addig a központi hatalmakkal megkötött béke érvényben marad. Azt is elképzelhetőnek tartották, hogy „szükség esetén a bolsevikiek pártja Leninnel az élen megköti a szövetséget a központi hatalmakkal, hogy közös erővel védekezhessenek az antant hatalmak ellen”.¹⁷

A hetilap beszámolt arról is, hogy a berlini politikai körök szerint a Lenin elleni merényletnek politikai következménye a tömegterror bejelentése lett. Idézték Radek írását az *Izvesztyijából*: „Lenin minden csepp véréért egy-egy feje fog lehullani a kapitalizmus képviselőinek.”¹⁸ A *Magyar Lobogó* azonban ezt a hírt sem kommentálta.

Az oroszországi forradalmak hatására a Gazdapárt vezetői széles körű szervező munkába kezdtek. Követelései radikalizálódtak. Különösen a *békét*, a *földreformot* és az *általános és titkos választásokat* szorgalmazták. Ezzel is próbálták elősegíteni a parasztság öntudatra ébredését és szervezkedését, ami már 1918-ban jelentős eredményeket hozott, hiszen Heves és Veszprém vármegyék mellett már Abaúj-Torna, Szabolcs, Békés, Komárom és Maros-Torda vármegyékben is megerősödött a kisgazdamozgalom. A *Magyarországi Kisbirtokosok Országos Szövetségének* 1918. május 12-én Budapesten megrendezett kongresszusán már 29

¹⁵ Lásd: Szvák Gyula (szerk.): *Oroszország története*. Budapest, 2001². 454.

¹⁶ *Magyar Lobogó*, 1918. július 14. 2.

¹⁷ *Magyar Lobogó*, 1918. szeptember 8. 3.

¹⁸ *Magyar Lobogó*, 1918. szeptember 8. 4.

vármegyéből mintegy 6300–6400 küldött jelent meg. Szabó István beszédében a Szövetség önállóságát, sajátos paraszti érdekek képviselését hangsúlyozta. Nőtt a párt hetilapjának példányszáma is.¹⁹

Október 19-i parlamenti beszédében Szabó kifejtette a Gazdapárt által fontosnak tartott tennivalókat. Figyelmeztette a képviselőket és a nagybirtokosokat, hogy ha folytatják rövidlátó és káros birtokpolitikájukat, „akkor ne csodálkozzanak azon, ha a bolsevizmus itt is megerősödik, [...] és előáll majd az a helyzet, hogy nem fognak úgy beszélni a magyar urakkal, mint mi beszélünk, a tisztelet és a megértés hangján, hanem egészen más hangon, úgy, mint Oroszországban.”²⁰

Összegzés

Mint láthattuk, a Szabó István által vezetett Gazdapárt már 1917 előtt is éles kritikát gyakorolt a magyarországi nagybirtok és nagytőke ellen. A társadalmat marxista fogalmak alapján osztályokra, rétegekre és csoportokra osztották, a közöttük lévő ellentéteket osztályellentéteknek tekintették. A parasztságot a nemzet gerincének tartották, egységes osztálynak, amelyet még nem feszítettek szét a rétegellentétek.

A Gazdapárt vezetői és hetilapja örömmel üdvözölték az 1917-es oroszországi forradalmakat, mert azoktól elsősorban a békét remélték. E véleményüket csak erősítette a békéről és a földről szóló dekrétumok bejelentése. A forradalmak hatására fokozatosan radikalizálódtak, egyre bátrabban követelték a háború befejezését, a demokratikus földreformot és az általános titkos választójogot. Ezért szervezkedtek, és nőtt is a támogatottságuk. A bolsevik hatalomra jutását is üdvözölték elsősorban a békéről és a földről szóló dekrétumok gyors végrehajtása miatt, ugyanakkor az osztályuralmat, a proletárdiktatúrát elfogadhatatlannak tartották, a tömeges terror alkalmazását pedig elvetették. Népuralmat, azaz népképviselőket követeltek, vagyis a társadalmi osztályok, rétegek arányos parlamenti képviselését. 1918 nyarán erre figyelmeztették a magyar munkásmozgalom vezetőit is.

A *Magyar Lobogó* példányszámát – sajnos – nem ismerjük pontosan. Ha feltételezzük, hogy hetente 5000 példányban jelent meg, akkor is tízezrekhez jutottak el az oroszországi forradalmakról közölt értékelések. Mint láttuk, ezek lényegében pozitívak voltak. Ezért következtethetünk arra, hogy a Gazdapárt tömegbázisát alkotó kis- és középparasztek körében is ez a vélemény volt többségben. Ez a valóságértelmezés pedig döntően befolyásolta e rétegek viszonyát a magyarországi munkásmozgalomhoz, a munkáspártokhoz és a háborút követő forradalmakhoz.

Ahogy azt munkánk elején is jeleztük, témánk kutatását nem tekintjük lezártnak, mert csupán az első lépéseket tettük meg. További fontos feladatnak tartjuk a Mezőfi-féle parasztpárt *Szabad Szó* és a Gazdaszövetség által létrehozott *A Barázda* című hetilapok kutatását. Az ezekben a lapokban az oroszországi forradalmakról alkotott vélemények megismerése segít annak megértésben, hogy a magyarországi paraszttársadalom miért fogadta differenciáltnak az 1918–1919-es magyar forradalmakat.

¹⁹ Bővebben lásd: Sipos: *A pártok és a földreform*, 33.

²⁰ *Képviselőházi Napló*, 1910. XLI. köt. 338–345.